

Kapitel 4 – Kultuuri

pilersaarusiormut atatillugu avatangiisinik nalilersuinerup nalunaarusiormut

(SMV 2007 nalunaarusiaq – KN)

Kikkunnut tamanut tusarniaaneq
10. december 2007-imiit
15. januar 2008-mut

*Alumiiniumik projekteqarnermut atatillugu
Namminersornerullutik Oqartussat
SMV pillugu
suleqatigiissitaannit suliarineqartoq*

Versioni: 9. december 2007

Namminersornerullutik Oqartussat
Nuuk, 10. december 2007

Imarisat allattorsimaffiat

1.0 Eqikkarnera	3
1.1 Aallaqqaasiut	3
1.2 Isummerneq	3
2.0 Aallaqqaasiut	6
3.0 Itsarnitsanut tunngatillugu sumiiffimmi ilisimasat	7
4.0 Eqikkaaneq	10
5.0 Kalaallit Nunaanni kulturit assingitsut ingerlasimanerat	10
5.1 Itsaq-eskimuut	11
5.2 Qallunaatsiaat	16
5.3 Thule	17
5.4 Piffissaq europamiut takkunnerat	22
6.0 Isummerneq	23
7.0 Ilanngussaq 1	27

Kapitel 4 Kultuuri

Itsarnitsat SMV-mik naliliineq “sumiiffiit imermik nukissiorfilliorfissat” Sisimiut/Kangerlussuup aamma Nuup Kangerluata akornanni.

1.0 Eqikkarnera

1.1 Aallaqqaasiut

Kangerlussuup aamma Nuup Kangerluata akornanni nunap timaa Kalaallit Nunaanni tassaavoq peqarnerpaaq. Sinerissamiit ajornanngitsumik qooqqut, kuuit aamma tatsit aqcutigalugit tikinneqarsinnaavoq. Nunap aqqi, nunaqarfiusimasut, oqaluttuarisaanermiit atuakkat, nunap assingi pisoqqat il. il. tamarmik uppernarsaasorsorpaat nuna tamanna nunasiaateqalernerup 1700-ikkunni aallartinneraniit ullumimut atorneqarsimasoq aammattaarlu oqaluttuarisaaneq suli kingumut annertunerusumik utertinneqarsinnaasoq, tamannalumi itsarnitsanisarsiornikkut uppernarsineqarpoq. Itsarnitsanik ilisimatusarnerup takutissinnaavaa nunami maani inuit siullit tikimmatali sumiiffiup atorneqarsimanera, naak takussutissat ilisimaneqartut kingumut uterneq sivitsoriartortillugu ersernerlussiartuinnaraluartut ikiliartuinnarlutillu.

Piffissap ingerlanerani sumiiffiup qanoq atorneqarsimaneranut tunngatillugu paasisinninneq annertusiartuinnartumik qitiutinneqalerpoq sumiiffinni aamma nunap immikkoortuini qanga sumi nunassittoqartarsimaneranut paasinninnermut kisiannili paasissutissat ersarissut amigaataapput.

1.2 Isummerneq

Kalaallit Nunaata Kitaata oqaluttuarisaanerani itsaq (2400-100 Kk.) eskimooqarneranit takussutissat ikittuaraannaat nalunaarsorneqarsimapput nunap timaa tupperluni aallaarsimaartarfittut atorneqartarsimaneranik. Itsaq eskimooqarneranit ilisimasat tamangajammik sinerissami nunaqarfinneersuupput. Tamanna piffissaq tamaat taama inissisimanertut eqquissortumik takussutissaagungangilaq. Nunap timersuani itsarnitsanik tunngavissaqarluarnerusumik paasinninnissaq pingaaruteqarpoq, sinerissami nunaqarfiit taamallu piffissat kulturinut ataasiakkaanut sukumiinnerusumik **aamma** paasinninnissamut ilapittuutaassammata.

Qallunaatsiaat (1000-1350 evt.) nunap timaani najugaqarfeqarsimassapput, tunngaviusumilli nassaat taamaattut Qallunaatsiaat inuunerannik

niuertarnerannillu paasinneriaatsitsinnik allannngortitsinaviangillat. Kitaata sinneriaa sinnerlugu aamma najugaqarfeqarsimassaaq, avannamut angalaartarnerannit pisunik kiisalu nunamik paasiniaasarnerannit, Thule-kulturimik naapitsisarfiusimasunik. Qallunaatsiaaqarsimanerani tamanit aarrit saarnginik qallunaatsiaaqarfinni nassaartarpugut (tassaanerullutik niaquisaa saarngi usuilu). Tamakku avannaaneersimassapput piffissallu naanerata nalaani sumiiffinni Inuit nunasiffigisarsimasaanni. Najugaqarfiit tamakku suli nassaarineqarsimangillat.

Thule-kulturi 1300-kut nalaannit ukiullu tulluuttut 400-500 ingerlanerini tamanna tamaat nunasisarsimavoq. Piffissap ingerlanerani tammaarsimariaatsit, nunaqarfiit aaqqissuunneri, niunernikkut aallussat, silaannaq, europamiunut attaveqartarneq, aatsitassanik isumalluutinillu pissarsisarnerit allanngoriartorsimapput.

Thule-kulturip nunap timaanik atuineq inerisarpaa, ukiut untriitillit ingerlanerini sakkortunera allanngorluni. Allanngornerit tamakku tuttuoqassutsip allanngoriartorneranut takussutissatut isumaqarnarpoq. Taamaattorli sinnerissap sinnerpiaani nunaqarfinnut ilisimasagut piffissakkaartumik sukumiisut amigaatigaagut, taamaammallu sumiiffinni tamakkunani inooqatigiinnikkut niueqatigiinnikkullu aaqqissuussinerit allanngoriartorneri nunap timaani takusartakkatsitut nunaqarfeqariaatsit atueriaatsillu nalilersorsinnaanatigit.

Det eller de kystnære områder, hvor der bliver realitetsplaner om at placere smelteværket, skal undersøges nøje. Thule-kut sumiiffigisarsimasaat allanngorpiarsimangitsut paasissutissarsiffiulluartussallu aallunneqassapput, immikkullu maluginiarneqassallutik qallunaatsiaaqarfikut itsarlu eskimooqarfikut tamaaniissimaneri.

Teknikkit nutaat, soorlu DNA, inuit itsaq eskimoqarfinni nassaarinissaannut atorneqassapput (piffissamit tassannga saanikunik ilivitoqqanillu peqanngilaq) kiisalu piffissap ingerlanerani sumiiffinni nunallu immikkoortuini paasisassat allanngoriartorneri paasineruniarlugit paasissutissat katersorneqassallutik.

Ataatsimut isigalugu sumiiffimmi inuit nunaqarfeqarfii kiisalu nunamik imarmillu atuinerat ukiut 3.000-it sinnerlugit atuussimapput. Piffissamit tassannga, aammali sinnerissamut toqqaannartumik 300 km missaanni, nunallu timaani 100 km-it missaanni atitutigisumi eskimooqarfiit 1.000-it missaanniittut siammarsimapput – nunasiaateqarnerup nalaanit nunaqarfiit najugaqarfiillu inuerussimasut – qallunaatsiaallu naasorissaasoqarfii arfinillit, takuuk **Tabel 1**.

Nunaqarfinit 1.000-iusunit Sarfartoq-Tasersiap nunaminertaannaa 44%-ingajannik annertussuseqarpoq. Nunap timaani Sermip kujataatungaani nunaqarfiit ilisimaneqartut amerlassusii (34), sinerissami nunaqarfinnut naleqqiullugit ikittuararsuupput. Taamaammat kisitsisit najoqqutariuminaapput.

Toornerittaaq aamma paasissutissaanngillat. Toorneq ataaseq tassaasinnaavoq iliveq, tuperfik imaluunniit aasivik amerlasuunik tupeqarfiusoq, nunaqarfik på 5.000 m² angissusilik 10-nik illutalik 15-inillu iliveqartoq, imaluunniit nunaqarfik 40 m² –isut angissusili imaluunniit killuinaq il.il. Toornerit nunaqarfiit amerlassusiinut ilisarnaataanngillat, tassaaginnarpulli inuit nunami annertuumik minnerusumilluunniit qimatarisimasaannut ilisarnaataallutik.

Sermip avannaatungaani itsarnisarpasuit ilisimatuussutsikkut iluatinnarluinnartuupput, nunallu kulturikkut imaannaanngitsumik naleqassusianik takutitsillutik.

Sermip kujataatungaani itsarnisat ikittuinnaammata nunaqarfiusimasinnaasut sukumiisumik misissornissaat pingaaruteqartorujussuuvoq kiisalu nunaqarfiit aarlerinartorsiorfiusut sukumiisumik misissornissat, eqqortumik ataqatigiissitsinermut inissinneqarniassammata.

Sumiiffimmi tassani itsarnitsat ilisimaneqartut tassaniipput kiisalu tatsit kuuillu eqqaanni nunaqarfiusinnaasut paasissutissaqarfigissallugit imaannaanngitsumik ikittuararsuupput, Kalaallit Nunaata kitaani ukiut 3.000-it ingerlanerini inunnik taakkulu tamaaniissimanerannik oqaluttuarsinnaasut.

Ullumikkut nunap isikkua pissusissamisoortutut isigaarput, ullumikkullu nunap isikkua tunngavigalugu itsarnitsat ujartorpavut, kisiannili kuuit sinaat allanngorsimappat? Kuuit akuisa itissusii tatsillu itissusii piffissap ingerlanera tamaat taamaaginnarsimappat? Naasoqarnera allanngorsimava, taamaappallu qanga? Immap nunallu akornanni pissutsit sumiiffimmi qanoq allanngoriartorsimappat? Misissueqqissaarneq pinngortitamik ilisimatusarfimmiippoq, paasissutissalli taamaattut nunat inuit atorluarsinnaasaat paasissallugu pingaaruteqartuupput.

Piffissap ingerlanera tamaa inuit sineriak nunallu timaa atorluarsimavaat. Pinngortitap itsarnitsanit eqqaamasassasut paaartarpai paaartarsimallugillu, itsarnitsalli qanorluunniit ilillutik tamaraluarpata, inuit kulturillu ukiut tuusintilikkaat ingerlanerini sumiiffinni uumasut pinngortitallu imminnut assigiinngitsutigut qanoq ataqatigiinneranni iliorsimangersut pillugu paasinnissamut periarfissat annikillissittussaavaat. kulturikkut pikkortitami

eqeersimaarnej qanorlu iliorsimaneq ingerlasimavoq, inuit ingerlatsisimallutik nalitsinni periarfissat atornagit allanngoriartorsinnaasimallutik. Taamaammat itsarnitsanit eqaamasassagut pinngortitap nammineq periarfissiinera aqputigalugu qiviarnissaat pingaaruteqarpoq – natsinni periarfissat aallaviginnarlugit pinnagit.

Nunap timaani sumiiffiit tamarmik erngup nukinganik nukissiorfinnit kalluarneqartussat kiisalu tatsit kuuillu allanngorneri sukumiisumik misissorneqassapput. Nunap timaa tassaasinnaavoq ilisimaneqanngitsaq imaluunniit taamaallaat Thule-kulturimit nunaqarfinnik "inoqartoq", piffissakkaartumik itisuumik suli paasineqarsimangitsaq. Thule-kulturimut paasissutissatut najoqqutat tamatigoortut allanngoriartortullu suli atorluarneqarnerusinnaapput, nunap timaani nunaqarfeqariaatsit pillugit paasisassagut annertusassagutsigik kiisalu sumiiffimmik atorluaanermi allanngoriarnermut peqqutit paasisagutsigit. Tamanna taamaallaat pisinnaavoq sukumiisumik msissuinikkut kiisalu atortorisimasat nunaqarfiillu immikkut sammisalinnit assaavigineqarnerisigut.

Kalaallit Nunaata kitaata qeqqa silaannakkut, nunap sannaatigut pisuussutitigullu isumalluutitigut Kalaallit Nunaanni immikkoorluinnarpoq, kulturinullu nikerartunut immikkorluinnaq atugassaqaqtitsillunilu periarfissiisimalluni. Inunnut tunngasut nunallu sannaani ilisarnaatit aserorneqarpata, Kalaallit Nunaata innuttai, takornariat ilisimatusarnerlu oqaluttuarisaanerup taakkutsitaanut paasinninnisaat naassaangitsumut annaaneqassapput, taamaalillunilu qangarnisat ullumikkornit sukumiinerujussuarmik paasinninnissamut paasisitsinissamullu periarfissat annaaneqassallutik. Taamaammat paasissutissat sapinngisamik amerlasuut qulakkeerneqartariaqarput.

2.0 Aallaqqaasiut

Kangerlussuup aamma Nuup Kangerluata akornanni nunap timaa Kalaallit Nunaanni tassaavoq peqarnerpaaq. Sinerissamiit ajornangitsumik qooqqut, kuuit aamma tatsit aqputigalugit tikinneqarsinnaavoq.

Nunap aqqi, nunaqarfiusimasut, oqaluttuarisaanermi atuakkat, nunap assingi pisoqqat il. il. tamarmik uppernarsaasersorpaat nuna tamanna nunasiaateqalernerup 1700-ikkunni aallartinneraniit ullumimut atorneqarsimasoq aammattaarlu oqaluttuarisaaneq suli kingumut annertunerusumik utertinneqarsinnaasoq, tamannalumi itsarnitsanisarsiornikkut uppernarsineqarpoq. Itsarnitsanik ilisimatusarnerup takutissinnaavaa nunami maani inuit siullit tikimmatali sumiiffiup atorneqarsimanera, naak takussutissat

ilisimaneqartut kingumut uterneq sivitsoriartortillugu ersernerlussiartuinnaraluartut ikiliartuinnarlutillu.

Piffissap ingerlanerani sumiiffiup qanoq atorneqarsimaneranut tunngatillugu paasisinninneq annertusiartuinnartumik qitiutinneqalerpoq sumiiffinni aamma nunap immikkoortuini qanga sumi nunassittoqartarsimaneranut paasinninnermut kisiannili paasissutissat ersarissut amigaataapput.

3.0 Itsarnitsanut tunngatillugu sumiiffimmi ilisimasat

Sumiiffinni itsarnitsat nunap assinganiittut asimik atuisut nalunaaruteqartarnerannik aammattaaq itsarnitsanik misissuisartunik sumiiffinni angalasimasunit pisuupput. Taamatut angalasarnerup ingerlanneqartarnera annertussusialu assigiinngitsorujussuupput. Tamannalu pissutaalluni itsarnitsat pillugit paasissutissat pigineqartut annertussusiat aamma pitsaassusiat annertuumik assigiinngissuteqartarput. Assigiinngissutaat imaasinnaapput: “tupeqarfiusimasoq kuup avannaata tungaani” ilaasa suunerat sukumiisorujussuarmik nalunaarsorneqartarsimallutik sumi inissisimanerannik nunap assinga assammik titartarlugu ilanngunneqartarlutik, assit, GPS atorlugit sumiissusiat, nassaat, pisoqaassusiat kiisalu sumiiffiup kulturikkut oqaluttuarisaanermut pingaaruteqassusia il. il..

Ilisimatusarnikkut imaluunniit inuiaqatigiittut soqutigisat tunngaviusinnaapput soorlu assersuutigalugu Qallunaatsiaat illukuisa ilisimaneqarnerat sumiiffimmi aalajangersimasumi annertoorujussuarmik ilisimaneqarnerat, taamaattorli inuit (eskimoiske anlæg) najugaqarfigisimasaat sumiiffimmi aamma tamaaniittut soqutigineqarnerat killeqarluni il. il.

Oqaluttuat, sumiiffimmi ileqqutoqqat, nunap aqqi aamma itsarnisarsiuut ilisimasaasa ataatsimoortinnissaannut periarfissat Tasersiaq-Sarfartup eqqaanut tunngatillugu periarfissat immikkut illuinnartuupput.

Tamanna nunarujussuaq misissorlugu paasinarsivoq Nuup Kangerluani itsaq- eskimuut nunaqarfigisimasaat ikinnerusut Sisimiut eqqaannut sanilliullugit. Nuup eqqaani nunaqarfiit tamakku maannakkut sissap killinganiingajapput immamillu poorneqalerlutik, Sisimiunili tamakku immamiit meterinik arlalinnik ungasissuseqarput. Tamatumunnga pissutaavoq nunarsuup qaavata assigiinngitsumik qaffakkiartorsimamera kingullermik sermersuaqarnerata kingorna. Nuup eqqaani nuna annertunerusumik Sisimiut eqqaannut naleqqiullugu apparsimavoq. Sumiiffinni sinerissap killingani kulturimut aalajangersimasumut misissuinissamut atugassat killeqartillugit, immikkut

soqutiginnassaaq nunap timaani misissuissalluni kulturimik aamma tassannganneersunik nassaassaqarnersoq.

Nunap timaa >< sineriak

Nalinginnaavoq sinerissap immap killinganiittup kiisalu kangerluit itisuut ataasiakkaat itsarnisarsiornermut tunngatillugu ilisimaneqarluartarnerat, taamaattorli nunap timaa - Tasersiap-Sarfartup nunataa immikkut taasariaqartutut ilanngunnagu – itsarnisarsiuunik ilisimaneqarnera killilerujussuuvoq.

Sisimiut: Illoqarfiup eqqaani nunataq ilisimaneqarluarpoq ilaatigut tamatumunnga pissutaapput itsarnisarsiornermik ilisimasaqartunik tullerriaartumik katersugaasivik pisortaqtarsimammatt kiisalu arlaleriarluni assaasoqartarsimalluni, tamakku ilaatigut annertuumik itsaq-ekimuut atugaat pillugit paasissutissanik pissarsiffiusimallutik. Sumiiffiit assaaffigineqarsimasut tamarmik sinerissamut qanittumiipput.

Nunap timaa Kangerlussuup aamma Sisimiut akornaniittoq itsarnitsanik ulikkaarpoq kisianni taakku annikitsumik ilisimaneqarput kiisalu immikkuualuttui pinnagit.

Sarfartuq-Tasersiaq: Nuna Kangerlussuup kujatinnguaniittoq oqaluttuarisaanermi ilisimaneqarluarpoq ilaatigut pissutaalluni Jens Kreutzmann (1828-99) Kangaamiormioq, nunami tamatumunnga ilisimasaqarluarluni atuisuusimasoq, 1863-imi nuna tamanna assiliorsimavaa immikkuualuttortai tamaasa ilanngullugit nunallu aterpassui aamma; oqaluttuatoqqat oqaluttuallu amerlaqisut tamaanga attuumatinneqarput, piniagassaqarluarneratalu aallaaniat tamaanga orniguttarnissartik ullut makku tikillugit nuannarisimavaat, taamaattumik aamma oqaluttuat allakkanik titartakkanik assinillumi ilaqarput. Aalup Kangermiup (1822-69) aamma Jens Kreutzmannip nuna tamanna tikittarsimavaat tamaani pisimasunik imilertakkat atorlugit titartakkaminnik kusanartunik ilassuteqarlutik.

Maniitsoq: Sineriak aamma qeqertat illoqarfiup eqqaaniittut ilaatigut ilisimaneqarput taamaattorli taamaallaat nalunaarsuinissaq siunertaralugu sivikitsumik tikinneqartarnermigut, aammattaaq taamaniunik paasissutissat pissarsiarineqartut tunngavigalugit.

Kangerlussuatsiaq / Evighedsfjorden: Itsarnisarsiuunik misissorneqarsimangilaq. Atammiup, Maniitsup, Kangaamiut allallu eqqaanni

sinerissami nunaqarfiusimasut kiisalu nunap timaanut attaveqarnerat pillugit qangali isumaqartoqarpoq Kangerlussuaq aqqusaarlugu tamaanngaanniillu nunap timaanut qooqqut aqputigalugit ingerlasoqartarsimasoq. Tamannali misissorneqanngisaannarsimavoq piffissallu ilaani Kangerlussuatsiaq / Evighedsfjorden aqqusaarlugu toqqaannarnerusumik Tasersiamut aqputeqarsimansoq.

Maniitsup Sermiata kujataani nunap timaa: Nunarujussuaq tamaaniittoq itsarnisarsiuunit angallavigineqarsimanngilaq kiisalu kangerlussuit Seermimiit Nuup Kangerluata tungaanut. Nunaqarfiusimasunik peqarneranut paasissutissat tunuliaqutigaat piniartut utoqqaat aamma sumiiffinni oqaluttuanik sammisaqartut paasissutissiineri. Paasissutissat annikitsut pisoqaapput kiisalu amerlanertigut sumiissutsinik eqquilluaasarnatik. Paasissutissat ataasiakkaat nutaajunerusut ilaatigut sumi assilerneqarsimaneranik nalunartunik assilisanik uppernarsaatitaqarput.

Nunap ilusaa isigalugu nunap timaanut “aqqusineqarsinnaavoq” Isortumiit / Søndre Isortumiit kiisalu ingerlaqqilluni Majoqqaq aqqussarlugu tasersuarlut sermip tungaanut. Taamatuttaaq aamma Niaqunngunaq / Fiskefjord taamatut nunap timaani tasersuarlut aqputeqarsinnaanerani takussutissartaqarpoq. Tamakku tatsinut tamakkununga soqutiginninneq annertuninngortippaat taakku ornillugit aqputissat kiisalu aamma tamaanga nunap timaanut.

Akiata sineriaani (Nuuk) illukoqarfiit ilisimaneqarluarput tassa sumiiffinni qinnguaniittuni Ujarassuit/Anaviup eqqaaniit kangerluup paavani sinerissami Kangeq tikillugu avannamullu sineriak sinerlugu Niaqunngunaq /Fiskefjord Atammiup eqqaa tikillugu. Sinerissami tamaani nunaqarfiusimasut mikisut angisuullu amerlasuut nassaassaapput, tamakkunani takuneqarsinnaavoq tamaani ilaatigut angisuunik imminnullu qanittunik nunaqarfeqartarsimasoq, naallu imaq annertunerusumik pineqaraluartoq attakunik amerlanngitsunik misissuisimanerup takutippaa aamma tutut piniagaanerat mikinngitsumik pingaaruteqarsimasoq.

Aamma tamaani sinerissami illukoqarfiit kisimik ilisimaneqarluarput.

Nuummiit kujammut kimmut qeqertat nutaamik misissuiffigineqarnissaat amigaataavoq. Sumiiffiit arlaqanngitsut ilisimaneqarluarput kisiannili paasissutissat nutaajunerusut tunngavigalugit ilimanarpoq, taamani sumiiffinni assigiinngitsuni kulturillu assigiinngitsut ingerlanerini, ilisimasanit annertunerusumik itsaq pisortaqartarsimasoq.

4.0 Eqikkaaneq

Immikkoortuni assigiinngitsuni pissutsit assigiinnginnerujussuat pissutaalluni kulturimik oqaluttuarisaanermut immikkoortunut aamma nunap immikkoortuinut tunngasut inerniliunneqartartut, tamatigut ilisimasanik tunngavilersorluakkanik tunuliaqutaqartanngillat, taamaattumik nunap immikkoortui taakku assigiinngitsut assersuutissallugit ajornakusoorpoq.

Sumiiffinni nunap ilusaa isiginnaarlugu takuneqarsinnaavoq sumiiffinni tamani nunaqarfeqarsinnaaneq periarfissaasoq kiisalu sinerissamiit nunap timaanut kiisalu pissarititaanut ajornanngitsumik ingerlasoqarsinnaasoq.

14-1500-kkut missaanniit siumullu nunap timaata pineqartup ilaa annertuumik atorneqarsimaneq ilisimaneqarpoq, taamaattorli piffissaq taassuma siulianiittoq ilisimaneqanngingajalluni.

Nunap timaani takussutissat qanganitsat aasaanerani susoqartarsimaneranut tunngasuupput, tamakkulu nalinginnaasumik tassaasarpur tupeqarfikut, taqissorfiit, piniariat tammaarfigisimasaat, toqqit inikui, qimatuliviit, aattorfikut, ikumatitsivikut, ilivitoqqat kiisalu inussuit. Sumiiffiit sivilunerusumik uninngaffiusarsimasut kiisalu ilivitoqaqarfiit akuttunngitsumik tatsit aamma kuuit sinaanniitarpur inussuilli, taqissorfiit aamma qimatuliviit sumiiffinni arlalippassuarni takussaallutik.

tammartitsisut

Taamak piniannikkaluarluni aseruinerit tamaani oqaluttuarisaanermut takussutissanik immikkut illuinnartunik piigaqartoqassaaq, Kalaallillu Nunaanni nunap ilaa kulturimut oqaluttuarisaanermi pingaaruteqartumiit paasissutissat tamarluinnassappur kiisalu pissutsinik itsarnitsanik uppersaasorsorluakkanik assigiinngiiaartunillu paasisaqarnissamur periarfissaagaluit qatangiinnassappur. Taamaalisooqarpur taava paasissutissanik pissarsiffiit arlallit (itsarnisarsiornermur, etnologimur aamma oqaluttuarisaanermur tunngasur) ataatsimoortinnissaat kiisalu tamakku aqutugalugit itsarnitsanik assigiinngitsur tunngavigalugit paasinninnissamur periarfissat pigineqarunnaassappur. Taamaattumik nunaminertat tamakkua sukumiisumik misissuiffiqeqarnissaat assur pingaaruteqarpoq, allanut atugassanngortinneqannginneranni.

5.0 Kalaallit Nunaanni kulturit assinngitsut ingerlasimanerat

Itsaq Kalaallit Nunaat pingasoriarluni inunnik nunasiffiqeqarpoq (eskimoiske indvandring) kiisalu marloriarluni europamiunik nunasiffiqeqarluni. Inuit

(eskimoiske) nunalipput Kalaallit Nunaata Avannaaniit europamiullu Kujataata Kitaani nunalillutik. Kalaallit Nunaata qeqqani tullerriarneri imatut isikkoqarput:

Itsaq-eskimuut

Saqqaq 2400 Ks. – 800 Ks. sinerissap qanittuani
ilisimasaqarfigineqarnerupput

Torngit 800 Ks. – 100 Kk.(?) sinerissap qanittuani
ilisimasaqarfigineqarnerupput

Neo-eskimuut

Thule-kulturi 1300 Kk. – 1750 Kk. sinerissap qanittuani
ilisimasaqarfigineqarnerupput
kiisalu nuna timaani

Qallunaatsiaat

Qallunaatsiaat,
Vesterbygd 985 Kk. – 1350 Kk. Nuup Kangerluani kujammulli
ilisimasaqarfigineqarput

Europamiut

Thule kingusineq aamma
nunasiaateqarneq 1721 siumullu nassaassat sinerissamiinnerusoq
kisianni sumiiffinni nunap timaani
siaruarsimapput, ingammik
Kangerlussuaq avannaani
kujataanilu.

Nassuiaat: Ks.= Kristusip inunngornera sioqqullugu. Kk.= Kristusip inunngornerata kingorna

5.1 Itsaq-eskimuut

Saqqaq

Kalaallit Nunaannut nunalittut siulliit tamaanga pipput 2.400 Ks. Taakku Canadamiit tikiupput kisianni kulturikkut aallaviat Alaskameerpoq. Taaguuserneqarput: Saqqaq kulturi. Saqqaq kulturi avannaaniit Thulemiit kujammut Nuup/Paamiut eqqaa tikillugu naneqarsinnaavoq, tamanilu ilisarnaatit takussaajunnaangajapput – imaassorineqarpoq nunap appariartorsimanera pissutaavoq. Tunup sineriaani kujammut Clavering Ø/Dove Bugt tikillugu nassaarfigineqarput.

Kulstof-14 atorlugu pisoqaassutsinik aalajangersaanerit takutippaat Saqqap kulturia piujunnaarsimasoq Ks. 800-mi. Taamaalilluni Saqqaq tamaaniissimavoq ukiut 1.500 sinnerlugit: Kalaallit Nunaanni nunalittuni ataannartumik sivisunerpaamik tamaaniissimallutik.

Sisimiut aamma Sarfartup-Tasersiap eqqaa: Tamaani nunaqarfiusimasut 30-35-t angisuut mikisullu ilisimaneqarput, ataasiakkaat kangerlunniipput ataaseq angisooq Kangerlussuarmi Angujaartorfiup eqqaaniilluni aamma Kangerlussuup kujataani inoqarfiusimasut mikisut 4-5.

Naak tamaaniissimanerisa takussutissartaat annertunngikkaluartut sumiiffik tamanna tassaavoq sumiiffik uagut Saqqap Kulturiata ilorpiaani piomassuseqarnermut aamma immikkuutaarsimaneranut paasinninnitsinnut pingaarnerpaaq. Itsaq-eskimuut nunaqarfigisimasaannik assaasarnerit taamaallaat sinerissami ingerlanneqartarput.

Nunap timaata ataatsimoortumik annertuumik tammaarfittut atorneqartarsimanagera ilimanangilaq, soorlu kingusinnerusoq Thule-kulturi taamaattarsimasoq. Saqqaq imaassinnaavoq kangerluit sinneriaani aallaavissamik tammaarfeqartarsimasut, tassanngaanniillu nunap timaanut piniariarlutik angalasarsimasut.

Paasissutissat pigineqartut annikitsunnguit ilimanarsitippaat inuit Saqqap kulturip nalaaneersut ataatsimoortut kangerlunnut pulasarsimasut, nunaqarfeqalartarsimasut qooqqut paavini aammalu kuuut paavanni, nunap timaanut ingerlavigisinnaasartik tikillugu. Nunaqarfimminniit sinerissap eqqaaniittuniit piniariarlutik aalisariarlutillu aallartarsimapput. Piniariarnerminni piniariaqatigiit tatsit eqqaanni sivikitsumik tammaarfeqartarsimassapput. Tamakkununnga takussutissat ersiinnartumiissinnaasarput kisianni aamma illukut kingusinnerusuneersut ataaniissinnaasarlutik.

Nunaqarfiusimasut aamma atorneqartarsimasut amerlassusiat naammangillat, eqqarsaatigissagaanni Saqqaq ukiut 1.500 sinnerlugit maaniissimanerat eqqarsaatigissagaanni. *Nunaqarfiusimasut amerlanerujussuussagaluartut.*

Nunap timaani inoqarfiusimasut amerlannginnerisa ilimanarsitippaat nunap timaaniittarneq annikitsumik atorneqartarsimasoq imaluunniit piffissami sivikitsumi kulturip oqaluttuarisaanerani ineriartorneranilu sumiinneq tunngavigalugu taamatut pisoqartarsimasoq, imaluunniit ilisimasagut amigaateqartorujussuusut.

Kangerlunni aamma nunap timaani nunaqarfiusarsimasut nalunnginneqartut assaaffigineqarsimangillat; tulleriiarinernik peqartoqanngilaq kiisalu aamma Saqqaq pillugu kangerluit sinaanni aamma nunap timaani paasissutissat tamarmik amigaatigineqarput.

Sanaartorerit imaluunniit pisussat allat kulturimut oqaluttuarisaanermi tigussaasut sumiiffinni sinneruttut peerpatigik imaluunniit uagut nunamik misissuinissamut periarfissavut ingerlassinnaajunnaarutsigit, taava Saqqaq kulturip takussutissartaasa tammarsinnaanerit ilimanarsinnaavoq.

Maniitsog aamma Nunap timaa: Saqqaq kulturemeersut najugaqarfigisimasaat ataasiakkaat ilisimaneqarput aammattaaq ujaqqanik sakkuliat ataasiakkaat nassaarineqarsimasut, taakku takutippaat Saqqaq-inuit tamaani najugaqarsimasut taamanilu piniagassat atorsimagaat. Piffissami ujaraannarmik sakkooqarfiusumi suli nunaqarfiusimasunik kangerlunni aamma nunap timaani nassaartoqanngilaq imaluunniit ilisarnaatinik allanik sumiiffiup atorineqarsimaneranik nalunaartumik.

Nuup kangerlua: Nunaqarfiusimasut 50-it missaanniittut sumiiffimmi tamarmi ilisimaneqarput, kisianni Akiani / Nordlandet Saqqaq nunaqarfiusimasut ikittuinnaapput, kiisalu tamani uumassusilinneersoqanngilaq. Taamaattumik assut ajornakusoorpoq nunaqarfiusimasuni tamaaniittoqartarsimansoq piffissani assigiinngitsuni: najorneqartarsimanerlutik upernaakkut aasakkut imaluunniit ukiukkut.

Piffissami suminngaanneernersut paasiuminaappoq ujaqqanik sakkut isikkui tunngavigalugit, tassami Saqqaq-inuit ileqqunik assut pingaartitsisuusimapput: sakkui ujaqqanik sanaat ukiut 1.500-t ingerlaneranni allannguuteqanngingajaavissimapput, taamaattumik sumiiffiusimasunut ulluliinermut atorineqarsinnaanatik.

Sinerissap pineqartup kujataani Nuup Kangerlua sinerlugu Nuup eqqaani Saqqaq nunaqarfiusimasut angisuut tamaaniipput: Qoornup eqqaani Tuapassuit, aamma Kapisillit eqqaanni Itinnera. Nunaqarfiit tamakkua aasaanerani katersuuffiusarsimapput tamatumalu ilimanartilerpaa, taakku aallavigalugit nunap timaanut piniariartoqartarsimasoq. Tassa imaappoq inoriaaseq Kangerlussuup eqqaani takusatsinnut eqqaanarsinnaavoq. Tamanna uppernarsineqarsinnaavoq nunap timaani sukumiisumik misissuineq ingerlallugu, ingammik kuuit aamma tatsit sinaat immikkut misissugassaqqillutik.

Kalaallit Nunaanni kulturit pisoqaanersaat pillugu ilisimasaniq kiisalu qanoq aqqissuussanera pillugu annertuumik amigaateqarneq suli ajorseriassaaq, itsaq-eskimuut najugaqarfigisimasinnaasaat kuuitt aamma tatsit eqqaanniittut aserorneqavippata.

Torngit

Ukiut 1.000 Ks. kinguninngua kulturi nutaaq Kalaallit Nunaani pilerpoq, Dorset-kulturi, taanna Avannaarpiarsuani Independence II-mik taaneqartarpoq. Pileqqaarfia tassaavoq Canadap kangiaata tungaa. Torngit Sisimiut aamma Nuup eqqaanni Saqqap aamma sumiiffigisaani nassaassaavoq kisianni taamak annertutiginnitsumik. Tamannalu aamma pissuteqarpoq nuna immallu nikkinnerannik, tassami Torngit najugaqarfigisimasaat ullumikkut immap ulissimavai, kisiannili aamma pissutaasinnaavoq ilisimasaniq amigaateqarneq.

Kalaallit Nunaata qeqqani ajornartorsiutinik soqutiginnartunik peqarpoq Saqqap Tornginut allanngornerannut tunngasunik, taakkulu suli paasineqanngillat.

Sisimiut: Kulstof-14 atorlugu pisoqaassutsinik aalajangersaanerit takutippaat Saqqap-kulturi taamaattoq ukiut 800-400 Ks. Dorset-kulturimillu malitseqartoq. Kulturit taakku marluk Qeqertarsuup Tunuani piniagassalissuarmi imminnut ataqatigiissimannitsut isikkoqarpoq kisianni Sisimiut itsarnitsanik paasissutissanik aamma pisoqaassutsinik aalajangiinerit pissarsiarineqartut arlalialuit, erseqqissumik ilimanarsisippaat kulturit taakku marluk naapillutik nikittut.

Piffissap ingerlanerani naapillutik nikissimagunik imaassaaq toqqaannartumik ingerlaqatigiissimasut tassa imaappoq Saqqap-inuit avataaneersunit sunnerneqarlutik isumassarsillutik, atugarisamikkut kulturertik Dorsetinut assingusumut allanngortissimagaat imaluunniit Saqqap kulturip Dorset-kulturi nutaaq ingerlaqatigalugu inooqatigisimavaa ukiuni 100- 200-ni, tamatumalu kingorna Saqqap-inuit tammarlutik.

Maannakkorpiaq imatut isikkoqarpoq sinerissami Sisimiut eqqaanniittut tassatuaasut Kalaallit Nunaata Kitaani sumiiffiit taakkuusut kulturikkut oqaluttuarisaanermi ajornartorsiutit pingaaruteqartut paasiniarnissaannut atorsinnaasavut.

Torngit nunap timaani ilisimasaqarfineqanngingajapput. Tamanna eqqumiingaarmat naatsorsuutigisariaqarpoq itsaq-eskimuut nunap timaaniissimanninnera patsiseqartoq misissuinerit ingerlanneqarsimanninnerannit – immaqa qimatat amerlanngitsut

nassaassaagaluit kingusinnerusukkut Thule-kulturimeersut sanaavisa annertuut ataaniipput immaqaluunniit sumiiffinni kukkusuni ujarlersimavugut. Torngit illukoqarfianni ataatsimi Kangerlussuup avannaata tungaaniittumi qamutit sinnikui nassaarineqarsimapput. Torngit qimuttunik qimmeqarsimanaviangillat taamaattumik qamutit namminnek uniartarsimassavaat. Kangerlussuarmi “ukiumi-atorneqartartunik” peqarnera imatut paasineqarsinnaavoq Kangerlussuup eqqaa/nunap timaa aasaanerani taamaallaat najorneqartarsimanaviangitsoq. Immaqa aamma ukiukkut kangerlummiittarsimapput sikullu (sermip) sinaani uninngasarsimallutik. Kangerlussuup kujataani nunap timaata ukiakut-ukiukkut atorneqartarsimanera periarfissaappat taava sumiiffiup ilisimatusarfigissallugu soqutiginassusia annertusivoq, kisianni ajornarseriaallappoq qimataannik pisariaqartunik nassaarfiginissaat, tassami taamaassimappat toqqit qerisumi napparneqartarsimassapput sanerai ujaqqanik peroornagit. Taamaattumik ilungersuullugu ujaasisoqartariaqarpoq sumiiffinni sakkunik ujaqqanik nassaarfiusinnaasuni.

Maniitsup Sermianiit Nuup Kangerluanut: Tamaani Torngit takussaangillat.

Nalunagu kangerluit, kuuit aamma tatsit aqutugalugit nunap timaanut ingerlanissaq ajornangitsoq tamaanilu piniarfiit peqarluartut atorlugit, taava ukiorpassuarni itsarnisarsiut isumaqarsimapput nassaartoqarumaartoq ilisimasalinnik sungiussisimasunik tikittoqarpat.

Akiata sineriaanik Torngit illukui nassaarineqarsimapput immaqalu tamakku ilimanarsitippaat atueriaaseq Sisimiut eqqaanni atueriaatsitut issimasoq: kangerluup sineriaani uninngaarfeqarluni tassanngaanniit nuna timaanut piniariartarluni.

Maannakkut periarfissatsialaavoq tamanna eqqornera misissussallugu sumiiffinni annertuumik innarlerneqassagunartuni.

Tungaviusumik Dorset-kulturi pillugu ilisimasat amigaataasut qanoq taakku aaqqissuussaasimanersut pillugit suli ajorseriaateqassapput, itsaq-eskimuut najugaqarfigisimasaat kuuit aamma tatsit eqqaaniitut aserorneqarpata. Taamatutaaq ipput sumiiffiit sinerissamut qanittumiinnerusut eqqarsaatigalugit.

Itsaq-eskimuut pillugit inerniliineq

Kalallilit Nunaata Kitaani nunap timaani itsaq-eskimuut nassaarfigineqanngingajassimapput. Naluneqanngitsut tasaanerupput Saqqaq-kulturimeersut, kangerlunnili aamma sinerissap qanittuani narsaarfigineqarput Saqqaq aamma Dorset. Itsaq-eskimuut nunap timaani

nassaarfigineqannginnerannut patsisaasinnaapput sumiiffinnik ilisimasaqannginneq imaluunniit tamaaniissimannnginnerat.

Itsaq-eskimuut najorsimasaat amerlanertigut nassaariuminaatsorujussuupput. Najorsimasaanni takussutissat amerlanngitsut sioqqani aamma naasunik matuneqarsimasinnaapput imaluunniit matuneqangajassimasinnaapput. Saanikkut ersiinnartut amerlassuut takussaajunnaarput sakkuisalu sinneri tassaallutik ujaqqat aseqqi sinneruttut.

Najorsimasaat nunami qaffasinnerusumi Thule-kulturip najorsimasaannut sanilliullugit inissisimasinnaapput – imaluunniit atsinnerusumi! Nunap timaani sumiiffinni assigiinni inissisimasinnaapput – imaluunniit allarlunnarmi. Itsaq-eskimuut ataatsimoortut tammaarfigissallugit orniginerusimasaat pingaarutilinnik tunngaveqarsorinarput; sumi inissinnerat asuliinnaangillat; uninngaarfigisimasaasa sumiiffiisa tulleriiaarnerat aalajangersimasatut isikkoqarput sinerissap qanittua aamma kangerluit eqqarsaatigalugit tassani pineqarlutik Saqqaq aamma Dorset. Ilimanarportaaq nunap timaani uninngaarfigisarsimasaasa sumiiffiisa tulleriiaarnerat aalajangersimasuusimasoq, kisiannili tamatuminnga takunnissinnaanitsinnut paasissutissat ikippallaat pigaavut; taamaattumi sumiiffiit annertuut misissorneqartariaqarput peqqissaartumillu immikkut ilisimasalinnik ujaasiffigalugit.

Sumiiffinni nunaqarfeqarfiusarsimasunik ilimanarnerpaanik aseruineq soorlu tatsit angisuut sinaanni, kuuil sinaanni kiisalu qooqqut akornanni kangerluit sinerlugit aamma tatsit sinerlugit inissisimaffinnik aseruinerup kingunerissavaa ilisimasat tunngavigalugit misissuineq tunngavigalugu qanoq Kalaallit Nunaata Kitaani itsaq-eskimuut inuiaqatigiittut aqqissuussasimanerannit aamma paasinnissinnaaneq qanoq nunami atuinerannik tamassaaq.

5.2 Qallunaatsiaat

Qallunaatsiaat Islandimit aamma Norgemit 985 missaani tikipput. Sumiiffinni marlunni nunassarsipput: “Østerbygden” Kalaallit Nunaata Kujataata Kitaani aamma “Vesterbygden”, Nuup Kangerluata qinnguata tungaanut siaruarput tamaaniippullu ukiuni akullerni avannarpasinnerpaat nunaateqarfiit, oqaluffiit, iliveqarfiit il. il. inuiaqatigiittut aqqissuussaasimallutik ingerlapput 1350 Kk. missaata tungaanut. Nunaateqarfinni assaaffigineqarsimasuni tamani uumasut saanikui nassaarineqartarput, tamakkulu ilaatigut takutippaat nunap timaa atorluarneqartarsimasoq piniarneqartarlutik inuussutissaq annerpaaq: Tuttu. Sumiiffinni marlussunni “Vesterbygdenimi” nunaateqarfiit akornanni

nassaassaapput nunani avannarlerni aallaaniarnermi atorineqartartunut assingusut inussunnik aallaaveqartut.

Qallunaatsiaat kulturiminnit Norgemiit nassatarisaannut ilaavoq tuttunniartarneq Nunap Timaani aamma Qaqqartuuni, tamatumani atorineqartarlutik inussuit tullerriiaakkat, pullatit nakkarfigineqartartut, taqissorfiit il. il. Taamaattumik ilimagineqartariaqarpoq Qallunaatsiaat eqqarsaatigalugit qaqqani piniarnermut atortulersortarsimassasut, tamakkuli sulisarnisarsiuunit ilisimaneqangiinnarlutik. Piniarnermut atortulersuutaasimasut naatsorsuutigineqarput tassaasimassasut tuttunniarnermi allaaniarnermut atorineqartartut aamma teriannianut pullatit – immaqqa aamma imaassinnaavoq amaqqunut pullatinik taaneqartartut.

Qallunaatsiaat aammattaaq Kitaata Sineriaani najugaqarfeqarsimassapput qimatuliveqartarsimassallutillut, tamakkulu avannamut angalasarneraneersuusimassapput aamma nunamik missuineranneersuullutik. Maniitsoq aamma Sisimiut ilimanarluarput kisianni sulis nassaanik nalunaarsuisoqarsimangilaq.

Qallunaatsiaat pillugit inernililineq

Nunat avannarlermiutut nunap atorineqarnerata kinguneraa savat aamma savaasat nunaateqarfiit eqqaanniitsinneqarnerat. Vesterbygdenni uumasut qaqqaliartinneqartarsimannerannut uppersaataasinnaasunik nassaassaqqangilaq (ivigartortitsiartorfimmut). Imaassinnaavoq tamatumunnga pissutaasoq tassaasoq tuttut nunaqarfimmut ima qanitsigisimasut nunaateqarfinniit aallaaniarneq ingerlanneqartarsimalluni. Tamatumingali ilisimannittoqqangilaq, ilaatigut tamatumunnga pissutaavoq Nuup Kangerluata avannaata tungaani qallunaatsiaat tamaaniissimasinnaanerannik misissuisoqarsimanginnera.

5.3 Thule

Thule kulturip inuttai tassaapput kalaallit maannakkut inuusut siuaavi. Alaskamiit Canada aqqusaarlugu Kalaallit Nunaannut nunassipput Kk. 1100-ikkunni. Thulep eqqaani sivikitsumik uninngiarlutik ilaat Kitaa sinerlugu kujammut aallarput 1200-ikkunni; allat avannaqqullutik Kangerluat ingerlallutik. Qallunaatsiaat 1450 Kk. missaanni tamarput tamatumalu kinguninnguatigut Thulemeersut immikkoortut taakku marluk imminnut naapipput, taamaalluni piffissami aalajangersimasumi Kalaallit Nunaat tamakkingajallugu inunnit (eskimoisk) najorneqarpoq.

Thulep inui assut nuttartuupput qimusserlutik, umiamik aamma qaannamik angalallutik kiisalu piniutaat ineriartortitaalluarsimallutik, tamakku atorlugit

nunap aamma immap pissarititai tamaasa atorsinnaasimavaat. Aasakut tuperni najugaqartarsimapput ukiukkullu illuni ujaqqanik issunillu sanaanik arferit saarnginik iluaqusersukkanik. Illut taakku ukiukkut atorneqartarsimasut nunami toqqinut sanilliullugit ilisarnarnerujussuupput, tupermi itsaq-eskimuut nalaanni piffissaq tamangajaat pingaarnertut najugaqarfigineqartarsimavoq. Ilaatigut tamanna assigiinngissut pissutaalluni itsaq-eskimuut nanisiffigiuminnaapput ilutigitilluguli Thulep inuisa ukiukkut nunaqarfigisarsimasaat mikisut angisuullu naniuminarlutik.

Thulep-inuisa Kitaanut nunassinnerisa kinguninguatigut taakkulu sinerissamut pereermata taava nunap timaani inuussutissat atorneqalerput, tamakku ilaatigut uppernarsaaserneqarput nunap timaani tammaarsimaarfissuarmi Aasivissuit Kangerlussuup mittarfiata avannaata tungaani.

Thule kulturiata Kalaallit Nunaat tamakkerlugu siaruareernerisa kingorna sumiiffinni assigiinngissutsit pileriertulerput, kiisalu 15-1600-ikkunni niueqatigiittarneq aallartinneqarpoq, taamaaliornikkut inuit katersuuttalerput aatsitassallu sumiiffimmiit allamut nuunneqartalerlutik. Qeqertarsuup Tunuani arfeqarpoq kiisalu arferit soqqaat annertuumik niuerutigineqarput, Sisimiut eqqaanni aaveqarpoq (tuugaavi) kiisalu nunap timaani tuttoqarluarluni (amii) Nuup eqqaanni pingaaruteqartumik ukkusissaqarpoq ilaalu ilanngullugit. Taamatut niueqatigiittarnerit Tunumi Ammassalimmiit Kitaani Qeqertarsuup Tunuanut ingerlanneqarput. Piffissami aamma tassani nunaqarfiit imminnut ataqatigiittarnerat kiisalu nunap timaani katersuuffissuit, aasaanerani atorneqartartut ineriartortinneqarput, ukiullu sinnera sinerissami najugaqartoqartarluni. Piffissami tassani nunap timaata aamma sinerissap atorneqarnerisa paarlakaannerat annertunerpaaq malugineqarsinnaavoq. Kingusissukkut 1600-kkunni aamma 1700-kkunni europamiut arfanniat tikittalerput ingammik Sisimiut eqqaannut, Thulep inuisa kiisalu europamiut naapittarfiit pilersinneqarput nioqqutissanillu paarlaasseqatigiittarneq ingerlanneqalerluni.

Sanaartortarneranni 1600-kkut ingerlanerisa affaani kingullermi illulioriaasiat allanngorpoq illunnguamiit ulamertumiit ilaqtariinnik ataatsinik najugaqarfiusartumiit illorujussuit takisuut (“illu ataatsimoorfiusoq”) atorneqalerput, tamakkulu nunaqarfiusimasuni Thulep inuinik najorneqartarsimasuni sinerissami malunnarnerpaajupput. Nunaqarfiit pineqartut eqqaanni periuseq alla nutaaq aamma atorneqalerpoq: ilisarneq. Iivitoqqat nanissaapput mikisut aamma angisuut ujaqqanik sanaat nunaqarfiit eqqaanni, qaarusunni, sinerissami aamma nunap timaani.

Danskit 1721-mi nunasiaateqarneq eqqutinngikkallarmassuk Thule kulturi ataatsimoornermi ingerlataqalereersimavoq, tassa ukiuunerani nunaqarfinni angisuuni, nunaqarfiit aallavigalugit nuna eqqaamiorisaq suli atorneqarluarpoq nuttartarnertigut kiisalu aasaanerani nunami assigiinngitsunut nuuttarnikkut, tamatumunnga ilaalluni aamma nunap timaa.

Nunasiaatinngornerup 1721-mi kingorna tamatumalu nunaqarfiit aalaakkaasunngorput, niueqatigiittarnerit ingerlanneqarunnaarput unillutillu kisianni sumiiffinni nuuttarneq aasaanerani nunap timaani tammaarsimaartarfinnut ukiumilu sinerissami najugaqarfinnut uteqattaartarneq ingerlatiinnarneqarluni.

1800-kkut ingerlanerisa affaanni kingullermi sumiiffinni ilisimasat annertuumik katersorneqarput, oqaluttuatoqqat itsarnitsat aamma Inuit oqaluttuarisaanerit (Thule kulturiani) inuunerat oqaluttuassartaallu. Ilisimasat tamakku ullutsinniit qangamut ingerlavoq immikkuullarilluinnartuullunilu nunap qanoq atorneqarneranut ilisimasassanut tunngatillugu, nammineq oqaluttuarisaaneq oqaluttuaralugu kiisalu tamanna itsarnitsanik ilisimasanik qanga piusimasut tunniussaannik ilallugu. Paasissutissanik pissarsiffiit tamakku aqutigalugit nunaqarfiusimasut aqqi uummartarput kiisalu inuit oqaluttuarisaanermi ilisarineqarsinnaasut. Ilaatigut nunaqarfiusimasup imaluunniit ilaqutariit oqaluttuarisaanerit ukiuni untritilikkuutaani maliinnavigineqarsinnaalluni.

Sisimiut eqqaani Thule nunaqarfiusimasunik amerlasuunik peqarpoq, taakku ilaannamininngui assaaffigineqarsimapput. Thule kulturi pillugu ilisimasatta annertuup pingaarnertut aallaavigaa atortutigut kulturip ataatsimoorinneqarsimanera, tamannalu ilisimaneqarpoq Upernavimmiit Sisimiut eqqaannut, tamaani qimusserneq angalanermi pingaaruteqartutut inissisimavoq. Sulilu aamma pingaaruteqarpoq ilisimasat sumiiffinnut tamakkununnga attuumassuteqartoq katersussallugu kulakkiissallugulu, taamaalilluta Thule kulturip sumiiffinni allanngorarnera, ingerlasimanera kiisalu qanoq kinguleriisaartumik pisoqarsimansoq paasilluarsinnaaniassagatsigu ersersillugulu.

Sarfartoq-Tasersiaq: Tamaani nuna timaani isorartoqisumi inuit sanaarisimasaat ilisimaneqartut tamarmik Thule kulturimeersuupput maannakumeerlutillu. Sumiiffiit aqqi ilisimavavut, kuuit, tatsit, nunaqarfiit; ilisimavavut inuit toqusimasut oqaluttuassartaat kiisalu ilerri. Piniariaatsit atorneqartartut, inussuit sumut atorneqartarnerit pillugit ilisimasaqarpugut il. il. kisianni aamma itsarnitsanik nassaat aamma takutitsipput inuit sanaavinik

nalinginnaasunit allaanerusunik imaluunniit eqqaaneqarsimangitsunik. Tamakku oqaluttuuppaatigut itsarnitsanit pigineqartut oqaluttuassartaanni assigiinngiaarnerusunik toqqortaartoq tamakkulu imaaliillaanaq pissarsiariuminaatsuusut.

Aasivissuarni Kangerlussuup avannaani misissuinerit takutippaat nunap timaanik atuineq piniagassanik pissaqarniarneq tunngavigalugu allanngorartarsimasoq. Tuttoqassusiata allanngorartarnera tunngavigalugu ilimanarpoq nunap timaata atorneqartarnera aamma allanngorartarsimasoq tamatumalu kingunerisarsimagaa inooqatigiinnermi aaqqissuussaanerup aamma allanngornera. Aasilluni ataatsimoortarfissuit takutippaat piffissani tuuttoqarfiulluartuni atorneqartarsimasut; tammaarfiit mikinerit avataaniittut uninngaviusarsimassapput imaluunniit tuttuisannerani atorneqartarsimassallutik.

Nunaqarfiusimasuni misissuinerit sukumiisut assaanerit aamma qanoq pisoqaatiginerinik ullulersuinerit ilanngullugit tamakku Thule kulturip pissutsit tunngavigalugit pissarititaasunik atuisarnerminni nikeriataartarnerat pillugu annertunerusumik ilisimasaqalertissinnaavaatigut, tamatumalu akerlianik paasissutissat aamma uumassunik paasiniaanermut atorneqarsinnaapput tassalu tuttut amerlassusiisa pissusissamiisoortumik qanoq nikerartarnerat ukiuni untritilikkaani ersersinneqarsinnaavoq.

Maniitsoq aamma nunap timaa: Sumiiffimmi tassani Thule kulturi annikitsumik allanngorpoq. Tunngaviusumik ileqqui avannaani ileqqutut innaarput kisianni silaannaap pissusiata kinguneranik qimussertarneq tamarpoq, qaannallu immikkut ineriartortinneqarput angallatinngorlugit sinerissami malissiorfiusartumi.

Illimagineqarpoq nunap timaani sumiiffiit amerlanngitsut ilisimaneqartut Thule kulturimit pisuusut kisianni piffissaq sorliunersoq ilisimaneqanngilaq. Oqaluttuat inummiit inummut ingerlaartut Maniitsup eqqaamiuisa aamma Sarfartoq-Tasersiamik atortuisuusimanagerat eqqaasarpaat, oqaatigineqartarporlu attaveqatigiinneq Kangerlussuakkut umiartornikkut pisarsimasoq. Eqqarsaatigineqartariaqarporli aamma Kangerlussuatsiaq / Evighedsfjorden aqqussarlugu Tasersiamut aqquteqarsimasinnaannginnersoq tamatumanimi qooroq aqqutigineqartartoq Ujaraanaq inissisimammatt kiisalu Kangerlussuatsiamut aqquataani piniariarluni tammaarsimaartarfiit arlallit inissisimapput.

Akia – Nuup Kangerlua: Nuup Kangerluata paava qeqertat ilanngullugit aamma Akia Thulemeersunik nunaqarfiusimasunik peqangaatsiarpoq, immikkorluinnarlu ittumik periarfissaqarpoq inummiit inummut oqaluttuat tunngavigalugit ilisimasat,

sumiiffimmi oqaluttuat aamma itsarnitsanik pigisat ataatsimoortillugit oqaluttuarisinaaneri minnerpaamillu tamakku 1600-kkunnut utersinnaapput. Tuttunniartarnek aamma ukkusissartartarfik peqarluartoq Thule kulturimi atorneqarluarnermikkut pingaruteqartuupput, tamakkulu 1600-kkunni niueqatigiittarnerni niuerniutaasarput assut pingaaruteqartut. Kangerup eqqaani assaanerit arlallit ingerlanneqarsimapput kisianni kangerlummi ilorpasinnerusumik amerlanngitsut. Nunap timaani ilisimaneqartut amerlanngitsut takuniarneqarsimanngisaannarlutik aatsaat 2007 itsarnisarsiuunik takuniarneqarput.

Ilisimatusarnikkut misissugassat suli ingerlanneqanngitsut periarfissat amerlasuut atorneqartariaqaraluarput taakku nuna timaaniittut sukumiisumik paasiniaaffigalugit tamatumunnga ilanngullugu nalilersorlugit, uninngasarfiit tamakku aamma inuit sanaarisimasaat immikkut ilisarnaateqarnerisut avannarpasinnerusumi Sarfartoq-Tasersiamiittunut illukunut sanilliullugit. Taamaattoqassappat itsarnisarsiornikkut periarfissaqalissaaq inuttaasut nunap immikkoortuini assigiinngitsuneersut namminneq sumiiffimmini sanaarisartagaat sumiiffinni naapiffigisartagaanni sanaarisartagaannut attuumassuteqarnerisut, taamaaliornikkullu soorlu assersuutigalugu misissorneqarsinnaavoq nunap immikkoortuini ataatsimoortut nunap timaani summiffinni assigiinngitsuni akuleruttarsimanersut. Sumiiffinni allani ilisimaneqarpoq sumiiffik katersuuffiusartoq nunap immikkoortuiniit ataatsimoortut katersuuffigisartagaanni ilisarnaataasoq tassaasoq, ataatsimut najugaqartartut kisianni ataatsimoorfiusartuni immikkut pingaarutilinni immikkoorlutik.

Eqqumiilaarpoq ukioq manna Thulemeersut taamak amerlanngitsigisut saqqummermata, tassami siorngatigut Nuup kujataani Kangerluarsunnguup Tasersuata eqqaani misissuineri uppersarneqarput aasisarfiit mikisut angisuullu tatsip sinaaniittut, tamakkulu saniatigut qaffasinnerusumi tammaarsimaartarfiit mikinerusut. Tassa imaappoq atorneqartut Sarfartoq-Tasersiap eqqaaniittunut eqqaanartut nunap timaani tammaarsimaartarfiit angisuut.

Pingaaruteqarluinnarpoq tamakku nutaat tamaasa aamma tammaarsimaartarfiit pisoqaanersut sukumiisumik misissorneqarnissaat paasiniarlugulu, Thulekulturimi periutsit aamma nunap timaani atuisarnermik ileqqut assigiingissuteqarsimanersut Nuup eqqaani avannaata tungaa aamma kujataa eqqarsaatigalugit.

5.4 Piffissaq europamiut takkunnerat

Europamiut maaniinnerat Hans Egedep tikinneratigut Akiani / Nuup Kangerluanut 1721-mi tikinneratigut aallartippoq, taanna Illuerunnernut (Håbets Ø) nunalippoq kingusinnerusukkullu Nuummut. Tamatuma kingorna Kitaani qallunaaqarnera ingerlaruusaarluni ineriartorpoq.

Koloniit pilersinnerisigut kiisalu tamakku nunap inuunik niueqateqarnissamik pisariaqartitsinerat tunngavigalugu kalaallit piniartut Koloniimut atalerput taamaalillutillu upperisaqarnermut kiisalu nioqqutissanut europameersunut. Tamatuma nunap immikkoortuisa akornanni niueqatigiittarneq unitsippaa, maannakkut sumiiffinni taamaallaat tamanna ingerlanneqartalerpoq innuttaasut ukioq kaajallallugu sumiiffimmi angalasalerput; inuussutissarsiutinik ingerlatsineq Handeliq pisariaqartitaanut naleqqussarpoq pisiassat aalajangersimasut; il. il..

Inuit sanariaasiat Missionip tatisineratigut allanngorpoq illorsuarmiit (ilaqutariit arlallit najugarisaat) utimut illunut ilaqutariit ataasiinnaat najugarisinnaasaannut, kisianni nutaanerusumut napparinnerusunik iigalimmut tamatumunnga pissutaalluni qisunnik pisoqarsinnaanngornera.

Europamiut tupeqarfikui kippingajattut inuit tupeqarfikuinut ammaloqisaanut akulerupput; ilisarnarit suli qaqqani, sinerissami, aamma nunap timaani pisarput kisianni annertusiartuinnartumik oqaluffinnut qanilliarput aamma iliveqarfinnut.

Piffissami europamiut takkunnerisa kingorna 17- aamma 1800-kkut ingerlaneranni ilaapput Thulekulturi tassani atisat, piniarnermut atortut, illut issunik ujaqqanillu qarmallit il. il. europamiunik sunnerneqariartorfiusut, ilaappullumi danskit maleruagassatut qimataat piffissami tassannganneersut Handeliq aamma Missionip illuliaat atortorisallu.

Kalaallit Nunaata Katersugaasiviata nalunaarsukkani tunngavigalugit Thulekulturiq pileqqaarnera kingusinnerusukkullu ingerlanera immikkoortissinnaanngilaa kiisalu inuit suliaat immikkoortut ukiunut untritolikkaanut aalajangersimasunut inississinnanagit.

17- aamma 18-kkut ingerlaneranni koloniit, nunaqarfiit aamma asimioqarfiit arlallit pilersinneqarput tamakku ilaat pilertortumik matupput imaluunniit 1900-kkut suli tikinneqanngitsut, allalli suli 20 hunderujukkuni atapput. Tamakku tamarmik tamani sinerissamat atapput nunap timaaniittoqarnani.

Ukiut 1900-kkut ingerlanerata affaani siullermi suli illoqarfinniit, nunaqarfinniit aamma asimioqarfinniit sinerissap eqqaaniittuniit nunap timaanut aasaanerani piniariartoqartarpoq. Aasivissuit qanganitsat suli atornerqartarput; uumasut

piniarneqartarput pilanneqarlutillu, taakku tamakkerlugit sineriammukaanneqartarput ukiivimmullu angerlaanneqartarlutik.

1900-kkut affaani kingullermi suli piniartut ungasissumiit imakkut tikittarput. Ilaat kangerluit sineriaani unittarput sivisunerusumillu tammaarsimaartarlutik ingammik Angujaartorfimmi pisullutillu piniariartarlutik. Pisat sinerissami sissarpasinnerusumi piareersarneqartarput. Allat sivikitsumik pisullutik uteqattaarlutik piniartarput.

Eqqarsaatiginarpoq ileqqoq taanna nutaajunerpaaq nunami atui neq itsaq- eskimuut ileqquannut naleqqunnerummat Thulekulturimut sanilliullugu.

6.0 Isummerneq

Kalaallit Nunaata Kitaata oqaluttuarisaanerani itsaq (2400 – 100 Kk.) eskimooqarneranit takussutissat ikittuaraannaat nalunaarsorneqarsimapput nunap timaa tupperluni aallaarsimaartarfittut atorneqartarsimaneranik. Itsaq eskimooqarneranit ilisimasat tamangajammik sinerissami nunaqarfinneersuupput. Tamanna piffissaq tamaat taama inissisimanertut eqquissortumik takussutissaagungangilaq.

Nunap timersuani itsarnitsanik tunngavissaqarluarnerusumik paasinninnissaq pingaaruteqarpoq, sinerissami nunaqarfiit taamallu piffissat kulturinut ataasiakkaanut sukumiinnerusumik **aamma** paasinninnissamut ilapittuutaassammata.

Qallunaatsiaat (1000-1350 evt.) nunap timaani najugaqarfeqarsimassapput, tunngaviusumilli nassaat taamaattut Qallunaatsiaat inuunerannik niuertarnerannillu paasinneriaatsitsinnik allannngortitsinaviangillat. Kitaata sineriaa sinerlugu aamma najugaqarfeqarsimassaaq, avannamut angalaartarnerannit pisunik kiisalu nunamik paasiniaasarnerannit, Thulekulturmik naapitsisarfiusimasunik. Qallunaatsiaaqarsimaneranit tamanit aarrit saarnginik qallunaatsiaaqarfinni nassaartarpugut (tassaanerullutik niaquisa saarngi usuilu). Tamakku avannaaneersimassapput piffissallu naanerata nalaani sumiiffinni Inuit nunasiffigisarsimasaanni. Najugaqarfiit tamakku suli nassaarineqarsimanngillat.

Thule-kulturi 1300-kut nalaannit ukiullu tulliuttut 400-500 ingerlanerini tamanna tamaat nunasisarsimavoq. Piffissap ingerlanerani tammaarsimariaatsit, nunaqarfiit aaqqissuunneri, niunernikkut aallussat, silaannaq, europamiunut attaveqartarneq, aatsitassanik isumalluutinillu pissarsisarnerit allannngoriartorsimapput.

Thule-kulturip nunap timaanik atuineq inerisarpaa, ukiut untriiitillit ingerlanerini sakkortunera allanngorluni. Allanngornerit tamakku tuttoqassutsip allanngoriartorneranut takussutissatut isumaqarnarpoq. Taamaattorli sinerissap sinerpiaani nunaqarfinnut ilisimasagut piffissakkaartumik sukumiisut amigaatigaagut, taamaammallu sumiiffinni tamakkunani inooqatigiinnikkut niueqatigiinnikkullu aaqjissuussinerit allanngoriartorneri nunap timaani takusartakkatsitut nunaqarfeqariaatsit atueriaatsillu nalilersorsinnaanatigit.

Det eller de kystnære områder, hvor der bliver realitetsplaner om at placere smelteværket, skal undersøges nøje. Thule-kut sumiiffigisarsimasaat allanngorpiarsimangitsut paasissutissarsiffiulluartussallu aallunneqassapput, immikkullu maluginiarneqassallutik qallunaatsiaaqarfikut itsarlu eskimooqarfikut tamaaniissimaneri.

Teknikkit nutaat, soorlu DNA, inuit itsaq eskimoqarfinni nassaarinissaannut atorneqassapput (piffissamit tassanga saanikunik ilivitoqqanillu peqanngilaq) kiisalu piffissap ingerlanerani sumiiffinni nunallu immikkoortuini paasisassat allanngoriartorneri paasineruniarlugit paasissutissat katersorneqassallutik.

Ataatsimut isigalugu sumiiffimmi inuit nunaqarfeqarfii kiisalu nunamik imarmillu atuinerat ukiut 3.000-it sinnerlugit atuussimapput. Piffissamit tassanga, aammali sinerissamut toqqaannartumik 300 km missaanni, nunallu timaani 100 km-it missaanni atitutigisumi eskimooqarfiit 1.000-it missaanniittut siammarsimapput – nunasiaateqarnerup nalaanit nunaqarfiit najugaqarfiillu inuerussimasut – qallunaatsiaallu naasorissaasoqarfii arfinillit, takuuk Tabel 1. Nunaqarfinnit 1.000-iusunit Sarfartoq-Tasersiap nunaminertaannaa 44%-ingajannik annertussuseqarpoq. Nunap timaani Sermip kujataatungaani nunaqarfiit ilisimaneqartut amerlassusii (34), sinerissami nunaqarfinnut naleqqiullugit ikittuararsuupput. Taamaammat kisitsisit najoqqutariuminaapput.

Toornerittaaq aamma paasissutissaangillat. Toorneq ataaseq tassaasinnaavoq iliveq, tuperfik imaluunniit aasivik amerlasuunik tupeqarfiusoq, nunaqarfik på 5.000 m² angissusilik 10-nik illutalik 15-inillu iliveqartoq, imaluunniit nunaqarfik 40 m² –isut angissusili imaluunniit killuinaq il.il. Toornerit nunaqarfiit amerlassusiinut ilisarnaataangillat, tassaaginnarpulli inuit nunami annertuumik minnerusumilluunniit qimatarisimasaannut ilisarnaataallutik.

Sermip avannaatungaani itsarnisarpasuit ilisimatuussutsikkut iluatinnarluinnartuupput, nunallu kulturikkut imaannaanngitsumik naleqassusianik takutitsillutik.

Sermip kujataatungaani itsarnisat ikittuinnaammata nunaqarfiusimasinnaasut sukumiisumik misissornissaat pingaaruteqartorujussuuvoq kiisalu nunaqarfiit aarlerinartorsiorfiusut sukumiisumik misissornissat, eqqortumik ataqatigiissitsinermut inissinneqarniassammata.

Sumiiffimmi tassani itsarnitsat ilisimaneqartut tassaniipput kiisalu tatsit kuuillu eqqaanni nunaqarfiusinnaasut paasissutissaqarfigissallugit imaannaanngitsumik ikittuararsuupput, Kalaallit Nunaata kitaani ukiut 3.000-it ingerlanerini inunnik taakkulu tamaaniissimanerannik oqaluttuarsinnaasut.

Ullumikkut nunap isikkua pissusissamisoortutut isigaarput, ullumikkullu nunap isikkua tunngavigalugu itsarnitsat ujartorpavut, kisiannili kuuit sinaat allanngorsimappat? Kuuit akuisa itissusii tatsillu itissusii piffissap ingerlanera tamaat taamaaginnarsimappat? Naasoqarnera allanngorsimava, taamaappallu qanga? Immap nunallu akornanni pissutsit sumiiffimmi qanoq allanngoriartorsimappat? Misissueqqissaarneq pinngortitamik ilisimatusarfimmiippoq, paasissutissalli taamaattut nunat inuit atorluarsinnaasaat paasissallugu pingaaruteqartuupput.

Piffissap ingerlanera tamaa inuit sineriak nunallu timaa atorluarsimavaat. Pinngortitap itsarnitsanit eqqaamasassasut paaartarpai paaartarsimallugillu, itsarnitsalli qanorluunniit ilillutik tamaraluarpata, inuit kulturillu ukiut tuusintilikkaat ingerlanerini sumiiffinni uumasut pinngortitallu imminnut assigiinngitsutigut qanoq ataqatigiinneranni iliorsimangersut pillugu paasinnissamut periarfissat annikillisittussaavaat. kulturikkut pikkortitami eqeersimaarneq qanorlu iliorsimaneq ingerlasimavoq, inuit ingerlatsisimallutik nalitsinni periarfissat atornagit allanngoriartorsinnaasimallutik. Taamaammat itsarnitsanit eqaamasassagut pinngortitap nammeneq periarfissiinera aqutigalugu qiviarnissaat pingaaruteqarpoq – natsinni periarfissat aallaviginnarlugit pinnagit.

Nunap timaani sumiiffiit tamarmik erngup nukinganik nukissiorfinnit kalluarneqartussat kiisalu tatsit kuuillu allanngorneri sukumiisumik misissorneqassapput. Nunap timaa tassaasinnaavoq ilisimaneqanngitsoq imaluunniit taamaallaat Thule-kulturimit nunaqarfinnik "inoqartoq", piffissakkaartumik itisuumik suli paasineqarsimanngitsoq. Thule-kulturimut paasissutissatut najoqqutat tamatigoortut allanngoriartortullu suli atorluarneqarnerusinnaapput, nunap timaani nunaqarfeqariaatsit pillugit

paasisassagut annertusassagutsigik kiisalu sumiiffimmik atorluaanermi allanngoriarnermut peqqutit paasisagutsigit. Tamanna taamaallaat pisinnaavoq sukumiisumik msissuinikkut kiisalu atortorisimasat nunaqarfiillu immikkut sammisalinnit assaavigineqarnerisigut.

Kalaallit Nunaata kitaata qeqqa silaannakkut, nunap sannaatigut pisuussutitigullu isumalluutitigut Kalaallit Nunaanni immikkoorluinnarpoq, kulturinullu nikerartunut immikkorluinnaq atugassaqartitsillunilu periarfissiisimalluni. Inunnut tunngasut nunallu sannaani ilisarnaatit aserorneqarpata, Kalaallit Nunaata innuttai, takornariat ilisimatusarnerlu oqaluttuarisaanerup taakkutsitaanut paasinninnisaat naassaangitsumut annaaneqassapput, taamaalillunilu qangarnisat ullumikkornit sukumiinerujussuarmik paasinninnissamut paasisitsinissamullu periarfissat annaaneqassallutik. Taamaammat paasissutissat sapinngisamik amerlasuut qulakkeerneqartariaqarput.

7.0 Ilanngussaq 1



Asseq 1, Thule-kulturimi imaluunniit nunasiaataanerup nalaani piniarnermi atorpeqartartut. Taamaattut atortut qangaaneersuunerat nalileruminaattaqaaq, nunalli pissarititaanik atorluaanermi paasissutissatut pingaaruteqarlutik.



Asseq 2, Pinnerluinnartoq Arnangarnup Qoorua Sarfartullu kuua sangujoraartoq Orpikkat kajortut akornanni qanga aasisarfik ippoq: Eqalummiut, ilaatigut Maniitsup eqqaani Kangamiuneersoq profiitioqqusersoq Haapakuk 1780-ikkunni tassani inuuvoq. Itsaq-eskimuunit kingornussat ilaannik tassani peqarpoq.

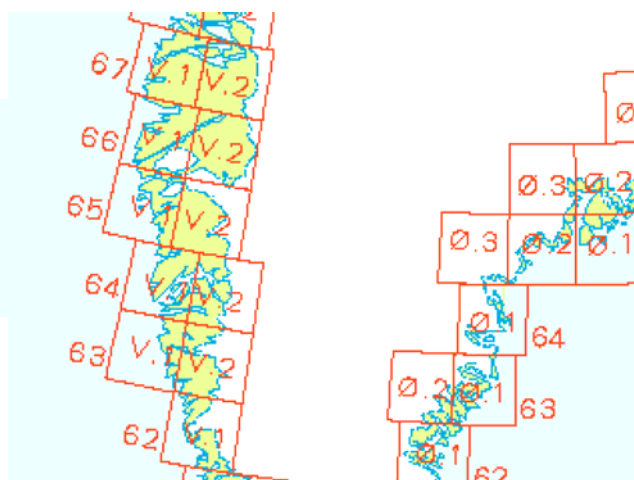


Asseq 3, Ukunani qattorngini siorartuuni naggorinnerusumillu isikkivilimmiittuni najugaqarfigineqarsimaneranik takutitsisunik pisoqaanerusunik peqarsinnaavoq, ingammik palæoeskimuuneersunik.



Asseq 4, Uani Nuup Kangerluani Akiani sissap qulaani nunaqarfiusimasumi Thule-kulturimeersunik illunik angisuunik aajartortunik peqarpoq.

Tabeli 1. Najugaqarfiusimasut nalunaarsorneqarsimasut pillugit paasissuitssat Nuup aamma Sisimiut akornanni

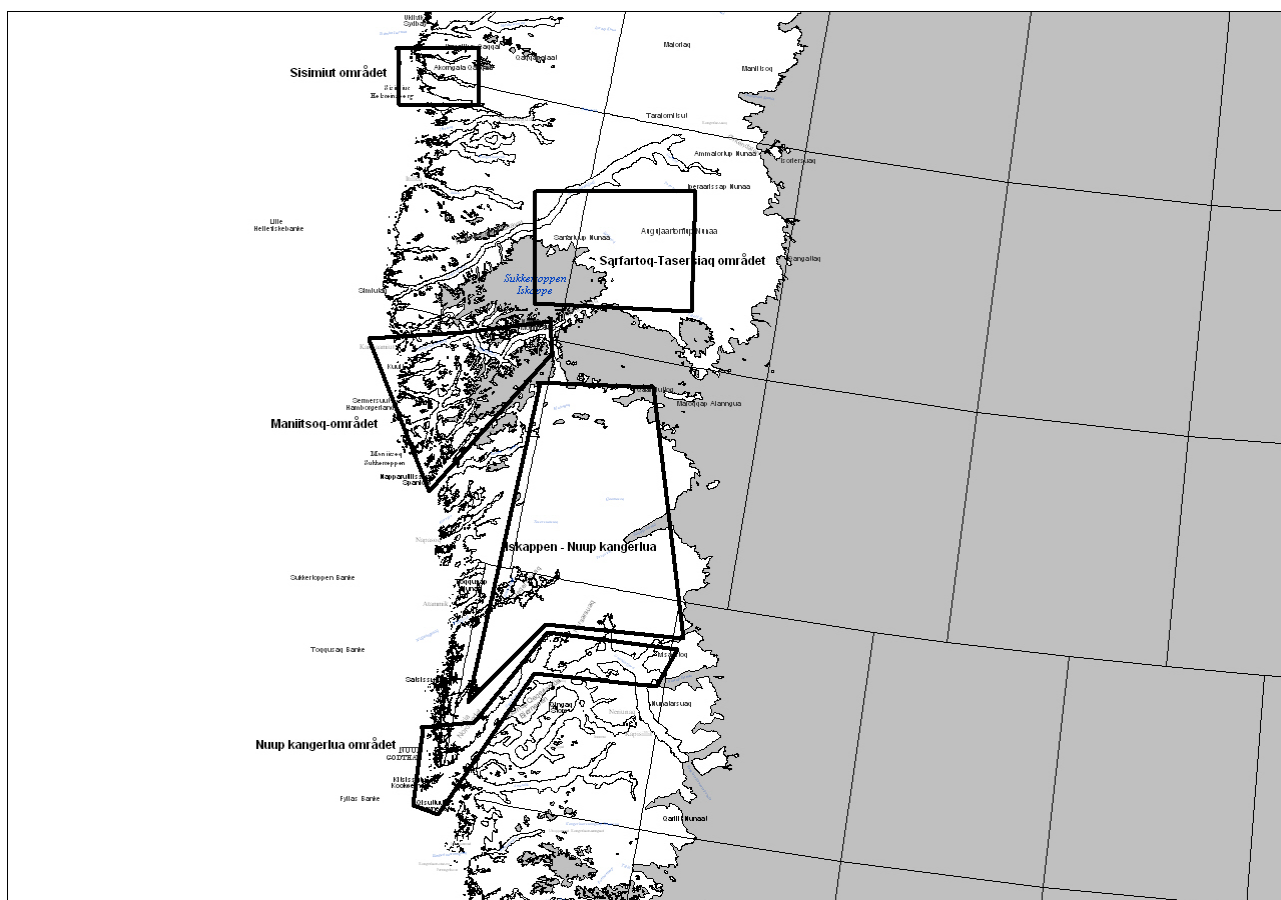


Nunap assingani 65V1
Maniitsup eqqaaniittoq
nutarterneqanngilaq.

Nutaatut nalunaarsukkat 2007-
imeersut sumiiffiit
ilanngunneqanngillat.

Katillugit sumiiffiit 1.000 – 1.050
amerlassuseqalissapput.

		Nunap assinga	eskimooqarfiit qallunaat- siaqarfiit	katillugit sumiiffiit
Nuuk Kangerlua	64V1-00I	46	6	
	64V1-III		84	
	64V1-0IV		24	160
Maniitsup eqqaa	65V1-00I		17	
	65V1-0II		60	
	65V1-0IV		38	115
Sermeq – Nuup kangerlua	65V2-00I		1	
	65V2-0II		20	
	65V2-III		7	
	65V2-0IV		6	34
Sisimiut eqqaat	66V1-0II		9	
	66V1-0IV		131	
Sisimiut-Kangerlussuaq	66V1-00I		92	232
Sarfartoq-Tasersiaq-eqqaat	66V2-00I		75	
	66V2-0II		56	
	66V2-III		130	
	66V2-0IV		177	438
			979	



Asseq 4, Sumiiffiit eqqartorneqartut killeqarfiisa missingerlugit titartarnerat.

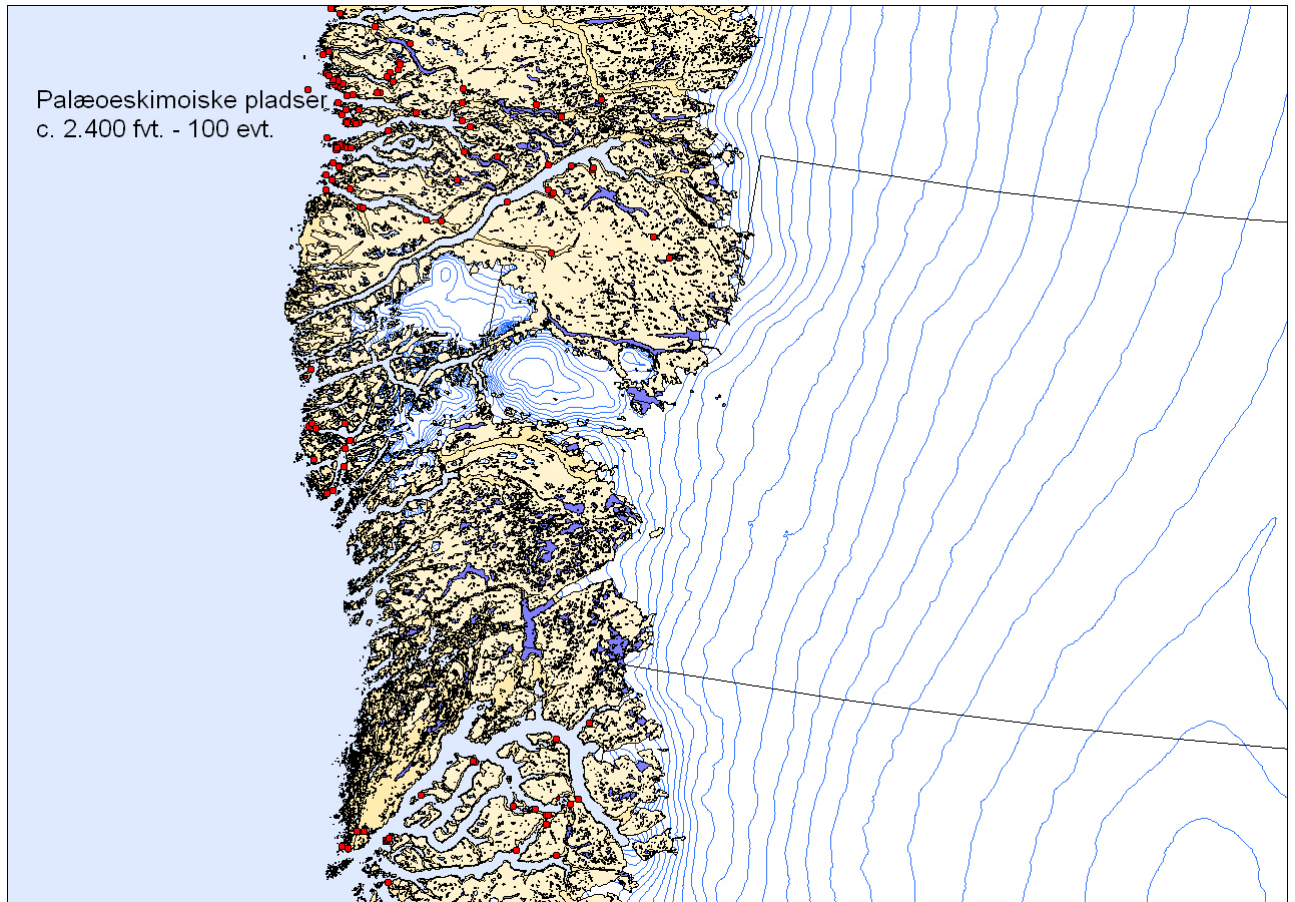


Fig. 5, Prik-kort med palæoeskimoiske pladser og levn, c. 2.400 fvt. – 100 evt.

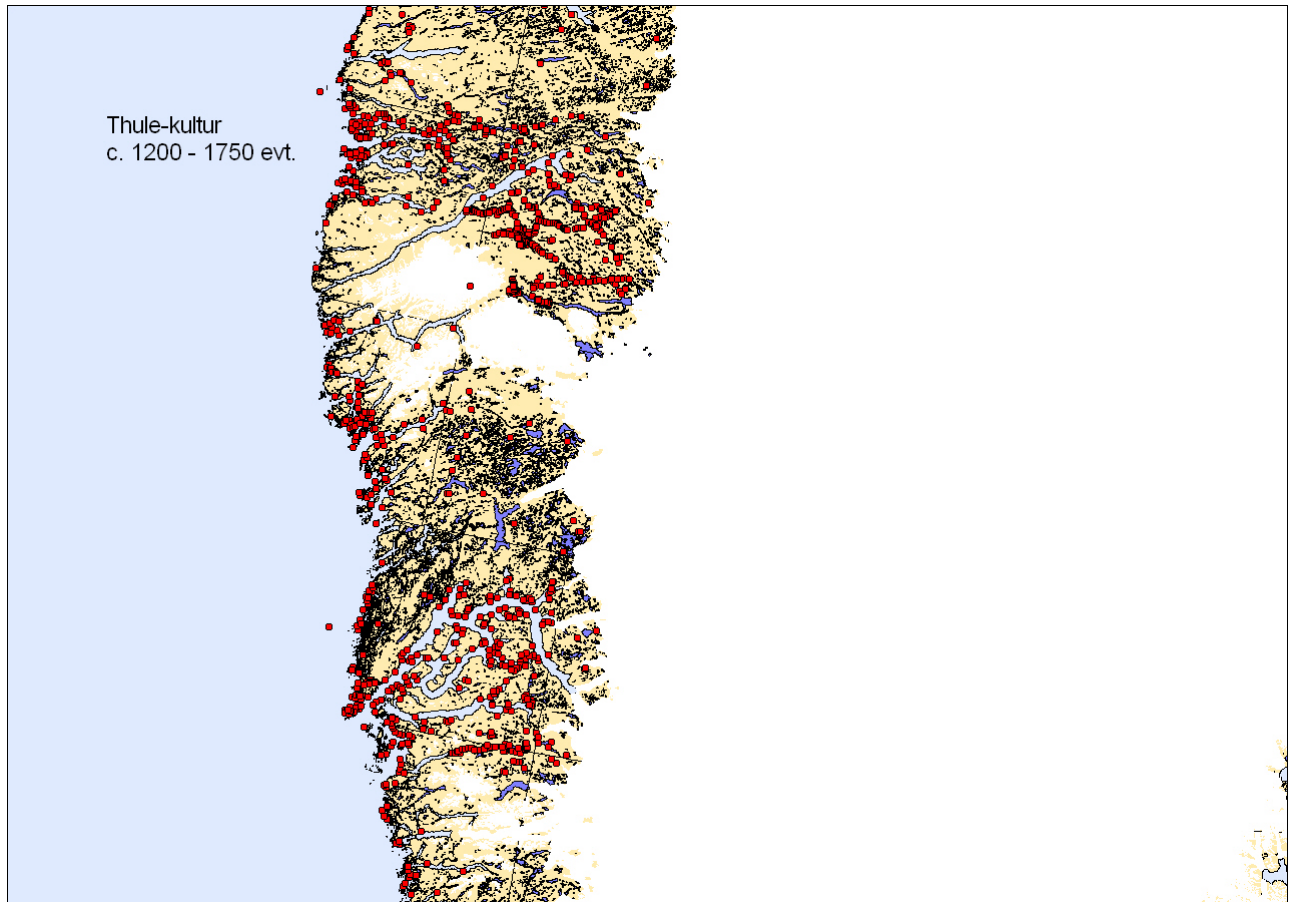


Fig. 6, Prik-kort med Thule-kultur pladser og levn, c. 1200 – 1750 evt.

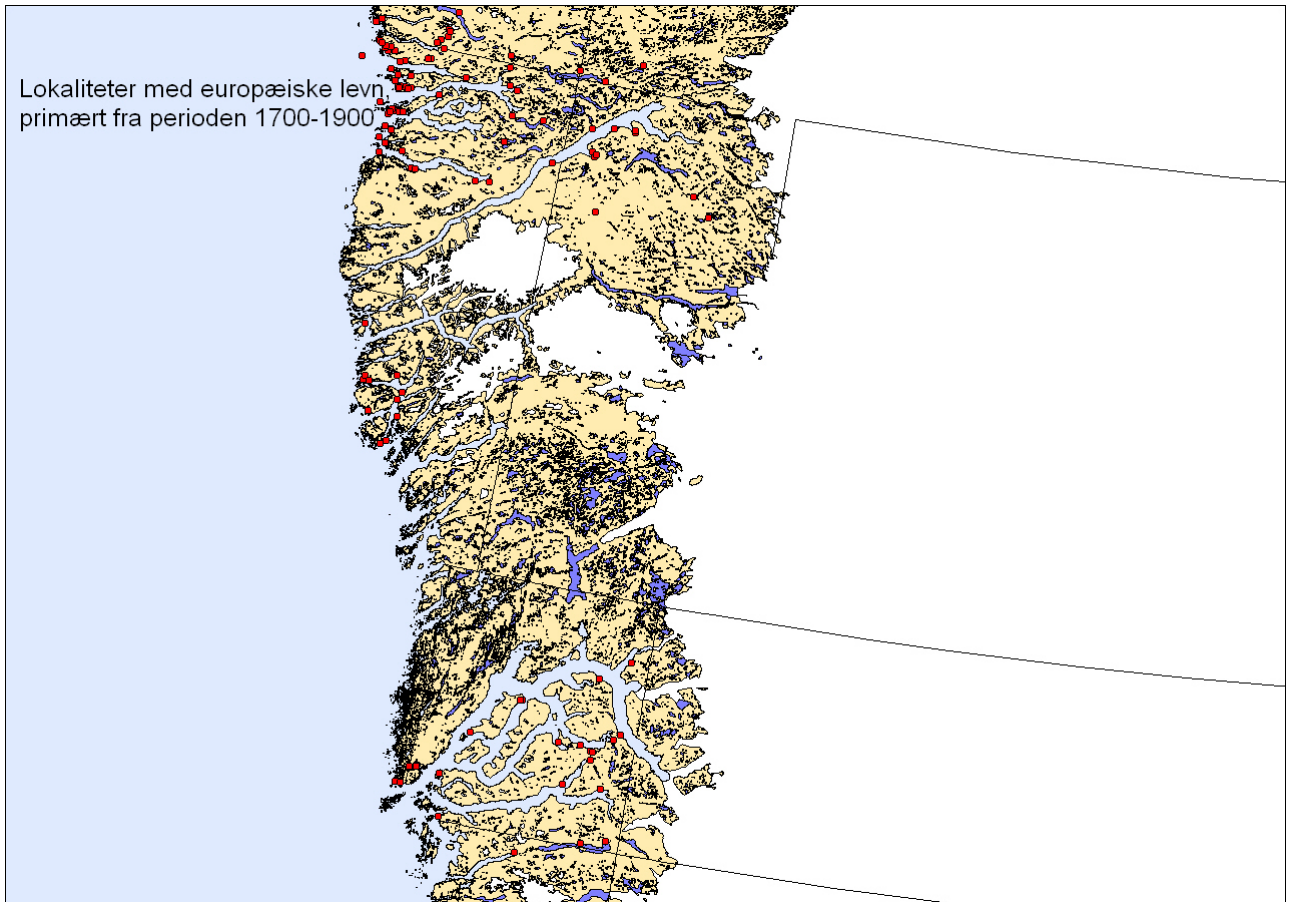


Fig. 7, Prik-kort med pladser og levn fra den tidlige Kolonitid, c. 1700-1900 evt.